

Світличний О.П.,
доктор юридичних наук,
професор кафедри цивільного та господарського права
Національного університету біоресурсів і природокористування України

Гуд А.М.,
аспірант кафедри адміністративного та фінансового права
Національного університету біоресурсів і природокористування України

УДК 342.9

АДМІНІСТРАТИВНИЙ ДОГОВІР В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. В умовах проведення аграрної реформи важливе місце в діяльності сільськогосподарських товаровиробників посідають договірні відносини, оскільки саме на підставі укладення договорів здійснюється реалізація виробленої сільськогосподарської продукції, суб'єкти агробізнесу вступають у відносини з банківськими установами щодо одержання кредитів і позик, здійснюють придбання засобів виробництва (мінеральних добрив, пально-мастильних матеріалів, давальницької сировини), проводять технічне обслуговування сільськогосподарської техніки, обладнання й устаткування на підприємствах агросервісу та вступають у відносини з органами державної влади й управління, іншими суб'єктами господарювання. Суб'єкти агробізнесу наділені правоздатністю налагоджувати підприємницькі зв'язки у різних сферах діяльності на підставі аграрних зобов'язань. Таким чином, успішна сільськогосподарська діяльність передбачає укладення та виконання аграрно-правових зобов'язань їх учасниками [1].

Метою статті є дослідження адміністративного договору у сфері аграрного права та визначення правової форми укладення цього договору.

Виклад основного матеріалу дослідження. Договори в агропромисловому комплексі (далі – АПК) є способом оформлення товарно-грошових відносин, які потребують узгодженого регулювання, не обтяженого надмірним державним втручанням [2, с. 78].

У сучасних умовах розвитку ринкових відносин у сільському господарстві договірна форма економічних зв'язків між учасниками АПК набуває особливої актуальності. Договір в АПК – природний спосіб оформлення товарно-грошових відносин, притаманних ринковій економіці. Товарно-грошові відносини потребують узгодженого регулювання, яким і є договір, не обтяжений надмірно державним втручанням [2, с. 78].

Договір є правовою формою регулювання економічних відносин усіх без винятку аграрних підприємців. Така правова форма застосовується під час здійснення господарської та іншої діяльності виробників аграрної продукції у відносинах із державними, кооперативними та приватними партнерами [2, с. 79].

Аграрні договори є правовою формою регулювання зовнішніх і внутрішніх підприємницьких від-

носин за участю суб'єктів агробізнесу. Договірна правоздатність кожного суб'єкта аграрної підприємницької діяльності визначається чинним законодавством України, а також локальними актами аграрного законодавства, зокрема статутами аграрних підприємств та фермерських господарств.

Стаття 14 Закону України «Про колективне сільськогосподарське підприємство» встановлює, що підприємство має право вступати в договірні відносини з будь-якими державними, кооперативними, громадськими й приватними підприємствами, установами та організаціями, з окремими громадянами, самостійно вибирати партнерів, у тому числі зарубіжних, для укладення договорів [6].

У ст. 28 Закону України «Про сільськогосподарську кооперацію» зазначається, що відносини кооперативу з іншими підприємствами, установами та організаціями, а також із громадянами в усіх сферах господарської діяльності встановлюються на основі договорів (угод) [7]. Аналогічно ст. 24 Закону України «Про фермерське господарство» регламентує, що фермерське господарство самостійно визначає напрями своєї діяльності, спеціалізацію, організує виробництво сільськогосподарської продукції, її переробку та реалізацію, на власний розсуд і ризик підбирає партнерів (у тому числі іноземних) з економічних зв'язків у всіх сферах діяльності; має право вступати в договірні відносини з будь-якими юридичними або фізичними особами, органами державної влади та органами місцевого самоврядування [8].

До ознак аграрно-правового договору, зокрема, належать такі: є юридичною формою організації виробничого процесу, права й обов'язки сторін у договорі визначаються специфікою аграрного виробництва; є правовою формою реалізації взаємних інтересів сторін з урахуванням юридичних, природно-кліматичних, екологічних можливостей. Таким чином, аграрні договори відрізняються від інших видів договорів саме за специфічним предметом, яким є сільськогосподарська продукція або сільськогосподарська діяльність, та суб'єктами, оскільки однією зі сторін договору обов'язково є аграрний товаровиробник [1].

Проте сільське господарство без державного регулювання, спеціально орієнтованого на захист його майнових інтересів, без створення системи під-

тримки все-таки не може ефективно функціонувати, оскільки воно є галуззю з підвищеним виробничо-господарським ризиком [9, с. 57]. Саме тому використання адміністративних договорів у цій галузі є надзвичайно актуальним і доцільним.

Кодекс адміністративного судочинства України надає визначення аналізованого поняття в такому вигляді: адміністративний договір – це дво- або багатостороння угода, зміст якої складають права та обов'язки сторін, що постають із владних управлінських функцій суб'єкта владних повноважень, який є однією зі сторін угоди (п. 14 ч. 1 ст. 3) [4]. Із цього постає, що однією зі сторін цього договору є суб'єкт державно-владних повноважень. Що ж стосується іншої сторони, то нею можуть бути як суб'єкт владних повноважень, так і інші учасники правовідносин [3, с. 285]. Однак щоб визначити компетентність щодо укладення адміністративних договорів, насамперед необхідно визначити суб'єктів аграрного права [5, с. 270].

Суб'єкти аграрних правовідносин – це виробники сільськогосподарської продукції, які володіють відособленим майном, наділені спеціальною правоздатністю й дієздатністю (правосуб'єктністю), а їх господарська діяльність здійснюється під час використання землі як основного засобу виробництва для забезпечення населення міста й села необхідними продуктами харчування, сировиною та продовольством рослинного й тваринного походження [2, с. 79].

Яскравими прикладами адміністративного договору в аграрній сфері є договори про закупівлю зерна.

Одними з таких договірних правовідносин є правовідносини, що виникають під час застосування форвардних закупівель зерна. Відповідний Порядок державних форвардних закупівель зерна регулюється Постановою Кабінету Міністрів України «Про запровадження державних форвардних закупівель зерна» від 16 травня 2007 р. № 736. Форвардні закупівлі передбачають придбання зерна в сільськогосподарських товаровиробників у встановлений маркетинговий період за фіксованою ціною та на умовах авансового платежу в розмірі 50% його повної вартості на момент укладення форвардного біржового контракту [10, п. 1].

Аграрний фонд проводить форвардні закупівлі за рахунок коштів, передбачених у Державному бюджеті України на відповідний рік, у межах маркетингового періоду за мінімальними інтервенційними цінами шляхом укладення на Аграрній біржі між Аграрним фондом та товаровиробником контракту [10, п. 2], форма якого затверджена Постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження форми форвардного біржового контракту» від 21 лютого 2008 р. № 77 [11]. Аграрний фонд оприлюднює через засоби масової інформації повідомлення про проведення форвардних закупівель, визначений обсяг таких закупівель і розмір мінімальної партії зерна. Проведення форвардних закупівель розпочинається не раніше ніж через 10 днів від дати опубліку-

вання повідомлення. Обсяг форвардних закупівель визначається з огляду на загальний обсяг формування Аграрним фондом державного інтервенційного фонду на маркетинговий період [10, п. 3].

Товаровиробник, який виявив бажання продати зерно на умовах форвардних закупівель, подає Аграрному фонду заявку за визначеною Аграрним фондом формою та відповідні документи [10, п. 4]. Для укладення контракту товаровиробник повинен здійснити відповідно до вимог законодавства комплексне страхування на випадок знищення чи пошкодження майбутнього врожаю сільськогосподарських культур на користь Аграрного фонду. Договір страхування подається до Аграрного фонду разом із посвідченою копією платіжного доручення про сплату страхового внеску. Контракт оформлюється в п'яти примірниках. Після укладення контракту товаровиробник подає до Аграрного фонду нотаріально посвідчений договір застави майбутнього врожаю між продавцем і покупцем або нотаріально посвідчений договір застави зерна, що перебуває у власності товаровиробника, або подвійне складське свідоцтво на зерно, що є предметом застави. Укладений контракт Аграрна біржа передає Аграрному фонду для прийняття ним остаточного рішення щодо виплати авансу товаровиробнику в разі подання необхідних документів та укладення договору складського зберігання зерна між покупцем і сертифікованим зерновим складом, який зазначений у заявці. Для виплати авансу товаровиробнику Аграрний фонд подає Державному казначейству України оригінал контракту. Товаровиробник у день надходження авансу на поточний рахунок видає Аграрному фонду податкову накладну на відповідну суму [10, п. 7]. Остаточний розрахунок із товаровиробником за умови виконання контракту в повному обсязі проводиться Аграрним фондом на підставі поданих йому документів, які передбачені Постановою Кабінету Міністрів України «Про запровадження державних форвардних закупівель зерна».

Для проведення остаточного розрахунку за контрактом Аграрний фонд подає Державному казначейству України оригінал контракту, згідно з яким виплачувався аванс товаровиробнику, та акт приймання-передавання зерна в повному обсязі. Аграрний фонд щомісяця подає до Міністерства аграрної політики та продовольства України звіт про обсяг форвардних закупівель.

Таким чином, правоздатність кожного суб'єкта визначається законодавством України та установчими документами.

У зв'язку з тим, що ринок зерна зумовлює необхідність застосування спеціальних механізмів державної підтримки цієї галузі аграрного виробництва, було створено механізм заставних закупівель зерна. Сільськогосподарські товаровиробники, які виявили бажання укласти договір заставних закупок зерна, направляють відповідну заявку Державному агенту із забезпечення заставних закупок зерна або уповноваженому із забезпечення заставних закупок зерна. Державний агент із забезпечення заставних

закупок зерна або уповноважений із забезпечення заставних закупок зерна протягом 5 днів після отримання заявки повідомляє сільськогосподарського товаровиробника про її прийняття або відхилення. У повідомленні про прийняття заявки Державний агент із забезпечення заставних закупок зерна або уповноважений із забезпечення заставних закупок зерна вказує також місцезнаходження зернового складу, до якого сільськогосподарський товаровиробник повинен доставити зерно за свій рахунок.

У свою чергу сільськогосподарські товаровиробники, здійснюючи заставні закупки зерна на підставі укладених договорів заставних закупок зерна, передають зерно зерновим складам, які приймають його на зберігання згідно з укладеними договорами з Державним агентом із забезпечення заставних закупок зерна або уповноваженим із забезпечення заставних закупок зерна, а останні протягом 3 банківських днів перераховують сільськогосподарським товаровиробникам плату за нього в повному обсязі за заставною ціною. Зберігання заставного зерна є строковим. Перебіг строку зберігання заставного зерна в зернових складах починається з приймання цього зерна на зберігання після 1 липня поточного року, проте не може тривати довше, ніж до 1 березня наступного року.

Сільськогосподарські товаровиробники, згідно зі ст. 56 Закону України «Про зерно та ринок зерна в Україні», мають право розпоряджатися заставним зерном лише після повернення отриманих за заставною ціною коштів та відшкодування зерновим складам витрат за зберігання зерна за час його фактичного зберігання. Якщо до закінчення терміну дії договору заставних закупок зерна сільськогосподарський товаровиробник не витребував заставне зерно для подальшого продажу, воно переходить у власність держави, а видані складські документи втрачають чинність. Витрати зернових складів за зберігання такого зерна відшкодовуються за рахунок коштів державного бюджету [12].

Як бачимо, держава в особі Кабінету Міністрів України, встановлюючи мінімально гарантовані ціни на зерно, які є складовою частиною політики ціноутворення в Україні та спрямовуються на підтримку виробництва зерна, забезпечує сільськогосподарському товаровиробнику мінімальний дохід від його діяльності задля забезпечення відшкодування ним середньогалузевих витрат на виробництво та забезпечення мінімального прибутку, достатнього для відтворення виробництва.

Висновки. Таким чином, законодавством прямо не передбачене укладення адміністративного договору. Проте, незважаючи на це, законодавство

України встановлює засоби підтримки органами державної влади господарської діяльності, яку здійснюють суб'єкти аграрних правовідносин. Однак відносини, що виникають між органами (суб'єктами) державної влади та суб'єктами аграрного права, регулюються державними актами й методами адміністративного регулювання, які у свою чергу зазначені в законодавчих актах чи установчих документах суб'єктів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Аграрне право / [В.М. Єрмоленко, О.В. Гафурова, М.В. Гребенюк та ін.] ; за заг. ред. В.М. Єрмоленка. – К. : Юрінком Інтер, 2010. – 608 с.
2. Аграрне право України : [підручник для студ. юрид. спец. вищ. закл. освіти] / [В.М. Гайворонський, А.П. Жушман, В.М. Корнієнко та ін.] ; за ред. В.М. Гайворонського та В.П. Душмана. – Х. : Право, 2003. – 240 с.
3. Загальне адміністративне право : [підручник] / [І.С. Гриценко, Р.С. Мельник, А.А. Пухтецька та ін.] ; за заг. ред. І.С. Гриценка. – К. : Юрінком Інтер, 2015. – 568 с.
4. Кодекс адміністративного судочинства України : Закон України від 6 липня 2005 р. № 2747-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – № 35–37. – Ст. 446.
5. Мамалига Н.Р. Адміністративні договори у діяльності суб'єктів аграрного права / Н.Р. Мамалига // Порівняльно-аналітичне право. – 2014. – № 6. – С. 269–271.
6. Про колективне сільськогосподарське підприємство : Закон України від 14 лютого 1992 р. № 2114-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2114-12>.
7. Про сільськогосподарську кооперацію : Закон України від 17 липня 1997 р. № 469/97-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/469/97-вр>.
8. Про фермерське господарство : Закон України від 19 червня 2003 р. № 973-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/973-15>.
9. Погрібний О.О. Аграрне право України / О.О. Погрібний. – К. : Істина, 2006. – 448 с.
10. Про запровадження державних форвардних закупівель зерна : Постанова Кабінету Міністрів України від 16 травня 2007 р. № 736 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/736-2007-п>.
11. Про затвердження форми форвардного біржового контракту : Наказ Міністерства аграрної політики України від 21 лютого 2008 р. № 77 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0204-08>.
12. Про зерно та ринок зерна в Україні : Закон України від 4 липня 2002 р. № 37-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/37-15>.

Світличний О.П., Гуд А.М. АДМІНІСТРАТИВНИЙ ДОГОВІР В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Статтю присвячено аналізу адміністративного договору у сфері аграрного права. Звертається увага, що договірні відносини завжди посідали важливе місце в діяльності сільськогосподарських товаровиробників. І в умовах реформування й підвищення інтересу до договорів, що укладаються між суб'єктом аграрного права та суб'єктом державної влади, питання дослідження адміністративного договору у сфері аграрного права є актуальним як ніколи.

Ключові слова: суб'єкти аграрного права, суб'єкти державної влади, суб'єкти державно-владних повноважень, договірні відносини, адміністративний договір.

Светличный А.П., Гуд А.М. АДМИНИСТРАТИВНЫЙ ДОГОВОР В АГРАРНОМ СЕКТОРЕ ЭКОНОМИКИ УКРАИНЫ

Статья посвящена анализу административного договора в сфере аграрного права. Обращается внимание, что договорные отношения всегда занимали важное место в деятельности сельскохозяйственных товаропроизводителей. И в условиях реформирования и повышения интереса к договорам, заключаемым между субъектом аграрного права и субъектом государственной власти, вопрос исследования административного договора в сфере аграрного права является актуальным как никогда.

Ключевые слова: субъекты аграрного права, субъекты государственной власти, субъекты государственно-властных полномочий, договорные отношения, административный договор.

Svitlychnyi O.P., Gud A.M. ADMINISTRATIVE AGREEMENT IN THE AGRICULTURAL SECTOR OF ECONOMY OF UKRAINE

The article analyzes the administrative agreement in the sphere of agricultural law. The attention that the contractual relationship has always occupied an important place in the agricultural producers. In terms of reform and increasing interest in contracts concluded between an agrarian law and subject matter of the government investigation of the administrative agreement in the field of agrarian law is relevant as never before.

In terms of agrarian reform an important place in the agricultural commodity take place contractual relationship, as it is based on contracts being implemented agricultural products, agribusiness entities entering into relations with banks to obtain credit and loans, acquisition of capital goods (fertilizer, fuels and lubricants, tolling raw materials), carry out maintenance of agricultural machinery, machinery and equipment in enterprises alhoservis and enter into relationships with government authorities, other entities. Agribusiness entities endowed with the capacity to establish business ties in various fields on the basis of agricultural commitments. Thus, successful agricultural activity involves the conclusion and execution of agrarian and legal obligations by their participants.

Agreements in the agro-industrial complex are a way of processing commodity-money relations, which require a coordinated regulation of unlimited exorbitant state interference.

In today's conditions of development of market relations in agriculture, the contractual form of economic relations between the participants of the agroindustrial complex becomes very urgent. The agreement in the agroindustrial complex – a natural way of processing commodity-money relations, inherent in a market economy. Commodity-money relations require a coordinated regulation, which is a treaty, not burdened with excessive state interference.

The treaty acts as a legal form of regulation of economic relations of all agro-entrepreneurs without exception. Such a legal form used in carrying out economic and other activities of producers of agrarian products in relations with state, cooperative and private partners.

Agrarian agreements are a legal form of regulation of external and internal business relations with the participation of agribusiness subjects. The contractual legal capacity of each subject of agrarian business activity determined by the current legislation of Ukraine, as well as in local acts of agrarian legislation, in particular in the statutes of agrarian enterprises and farms.

Nevertheless, agriculture without state regulation specifically aimed at protecting its property interests without creation of a support system it can not function effectively, as agriculture is an industry with increased production and economic risk. That is why the use of administrative contracts in this area is extremely relevant and expedient.

Brilliant examples of the administrative agreement in the agrarian sector are contracts for the purchase of grain. One of such contractual relationships is the legal relationship that arises when applying forward purchases of grain.

The state, represented by the Cabinet of Ministers of Ukraine, by establishing minimum guaranteed grain prices, which is part of the pricing policy in Ukraine and aimed at supporting grain production, provides the agricultural producer with a minimum income from his activity in order to ensure that he receives reimbursement of medium-scale production costs and the provision of minimum profits sufficient to reproduce production.

Consequently, based on all above, one can conclude that the legislation does not directly provide for the conclusion of an administrative contract. Despite this, the legislation of Ukraine establishes the means of support by the state authorities of economic activity carried out by subjects of agrarian legal relations. But despite this, the relations that arise between the bodies (subjects) of the state power and subjects of the agrarian law are regulated by state acts and administrative regulation methods, which in turn are indicated in the legislative acts or constituent documents of the subjects.

Key words: subjects of agrarian law, government entities, subjects of public power, contractual relations, administrative contract.